

Bouwhistorische verkenning
met waardenstelling
en aanbeveling

Boerderij Stevensstraat 2 te Westerbeek

Boerderij Stevensstraat 2 te Westerbeek

Figuur 1 – Oude foto van de boerderij.

Colofon

Redactie: Jos Bertens

Teksten: Jos Bertens

Fotografie: Bart van Gils

Tekenwerk: Elke van den Hoogen en Tom Janssen

Veldwerk: Jos Bertens en Bart van Gils

Copyright: Schamp Bouwkundig Advies en Fam. Van den Hoogen

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Voorwoord	4
Objectgegevens	5
Inleiding	6
De Boerderij in haar historische en landschappelijke context	11
Beschrijving van de boerderij	13
Exterieur	13
Lange voorgevel (zuidgevel)	13
Eindgevel (westgevel)	18
Achtergevel (noordgevel)	19
Kopgevel van boerderij en aanbouw (oostgevel)	22
Interieur	23
Woongedeelte	23
Bedrijfsgebouwen	25
Kapconstructie	28
Bijgebouwen	29
Kippenhok, varkensstal en paardenstal	29
Garage	31
Waardering	32
Cultuurhistorische waardenstelling	32
Bouwhistorische waardenstelling	32
Advies	35
Bijlagen	36
Bijlage 1 – Waardenstelling boerderij	36

Voorwoord

Als een boerderij van functie verandert of wordt aangepast aan de eisen van de moderne tijd komt doorgaans een ingrijpende verbouwing om de hoek kijken. Indien het gebouw cultuurhistorische waarde heeft, is het bovendien belangrijk om het van tevoren nauwkeurig te beschrijven en te documenteren. Men kan dan vastleggen wat waard is om te behouden, wat eventueel gewijzigd kan worden en wat probleemloos kan worden geamoveerd.

Een bouwhistorische verkenning met waardenstelling is hiertoe het geëigende middel. Aan de hand van documenten, mondelinge overlevering, oude foto's en vooral datgene wat het gebouw zelf nog te vertellen heeft, wordt het beschreven, globaal uitgetekend en uitvoerig gedocumenteerd. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de landmeterskaarten van het kadaster en gegevens van het BHIC te 's-Hertogenbosch.

Bart van Gils heeft alle waardevolle details gefotografeerd en de waarderingstekeningen gemaakt. Jos Bertens heeft de boerderij gedetailleerd beschreven, het geheel in de landschappelijke en historische context geplaatst en de waardenstelling gemaakt. De toekomstige eigenaren, Tom Janssen en Elke van den Hoogen hebben alles ingemeten en de bestaande situatie uitgetekend.

November 2017

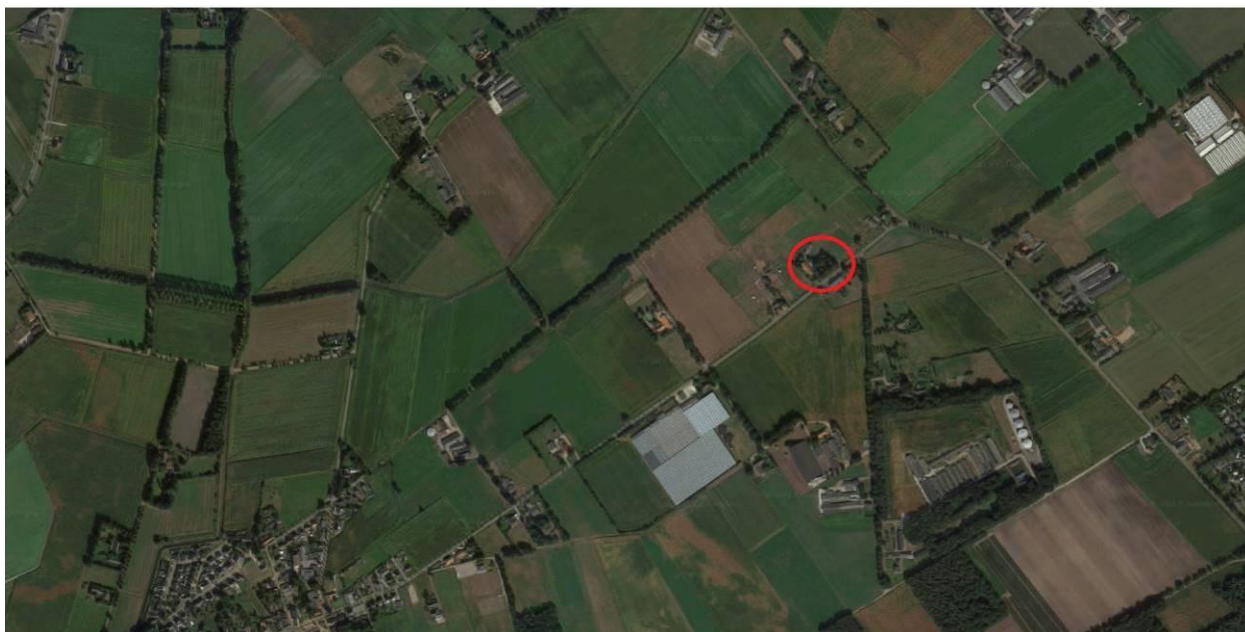
Schamp Bouwkundig Advies
Adviseur Ruraal Erfgoed

Objectgegevens

Eigenaar:	Fam. Van den Hoogen
Adres:	Stevensstraat 2
Postcode en plaats:	5843 AC Westerbeek
Kadastraal nummer:	335
Sectie:	N
Kadastrale gemeente:	Oploo

Inleiding

Boerderij Stevensstraat 2 te Westerbeek ligt aan de lange hoofdstraat van het dorp (Figuur 2). De Stevensstraat kruist het dorp van noord naar zuid. In het hart van de straat ligt de dorpskern met de kerk, school, een enkele winkel en een aantal burgerhuizen. Tegenover de kerk is een bebouwde zijstraat in oostelijke richting. Buiten deze kleine dorpskom staan aan beide zijden van de straat ontginningsboerderijen. Sommige van deze boerderijen staan een eind van de weg af en hebben een eigen toegangsweg, waarvan hier en daar een met laanbeplanting.

Figuur 2 – De boerderij en haar omgeving. Westerbeek ligt linksonder.

Stevensstraat 2 is gebouwd in de jaren twintig van de vorige eeuw. Het is een langgevelboerderij die merkwaardigerwijs niet parallel aan de weg ligt (Figuur 3). De boerderij bevindt zich een veertigtal meters van de weg af en is er met de korte gevel naar toe gekeerd. Deze positionering heeft te maken met het feit dat voorheen, vóór de ruilverkaveling, aan de voorzijde van de boerderij een weg liep. Dit was in die tijd, zoals bijna alle wegen in Westerbeek, nog een zandweg. Stevensstraat 2 is met de lange gevel aan deze zandweg gebouwd. De toegang tot het erf achter de boerderij vond plaats via deze weg. Tegenover de boerderij staat aan de Stevensstraat eenzelfde ontginningsboerderij, die met de lange gevel op de straat is gericht.

Stevensstraat 2 is een echte ontginningsboerderij uit de ontginningsperiode van de jaren twintig. Het gebouw heeft een mansardedak, is gedekt met rode muldenpannen en heeft een lengte van ongeveer dertig meter. De gevels zijn opgetrokken in een grijs/rode harde steen in kruisverband. De boerderij heeft een trasraam van blauwig/grijze harde steen met diep blauwe voeg, afgezet met een rollaag. Aan de eindgevel is in de jaren 50/60 een versteende afdak gemaakt ter vervanging van een houten voorganger. De tegenover liggende boerderij heeft eveneens een mansardekap, maar heeft blauwe muldenpannen.

Figuur 3 – De boerderij vanaf de straat gezien.

Tussen de straat en de bijgebouwen van Stevensstraat 2 ligt een klein bosperceeltje met links daarvan, voor de kopgevel van de boerderij, een siertuin met oprit naar het erf. Het erf loopt duidelijk af richting de eindgevel. Op het erf bevindt zich een drietal bijgebouwen, een oude varkensschuur met paardenstal, een voormalig kippenhok dat nu een dubbele garage is en een niet meer als zodanig in gebruik zijnde varkensschuur uit de jaren zestig. In de weilanden achter

Figuur 4 – Moestuin bij de eindgevel.

Figuur 5 – Siertuin aan de zuidzijde, ter plaatse van de voormalige zandweg.

deze bijgebouwen lopen paarden. Aan de zijde van de eindgevel (westzijde) ligt een moestuin met het restant van een boomgaard, waarvan een kersenboom, een perenboom en een viertal appelbomen resten (Figuur 4). Aan de zuidzijde, ter plaatse van de voormalige zandweg, bevindt zich een siertuin met onder andere een verlaagd terras, een pergola, sierstruiken en voor het bedrijfsgedeelte een grasveldje (Figuur 5). Op het erf staan een tweetal notenbomen, een tamme kastanje, een rode beuk en enkele eiken- en berkenbomen.

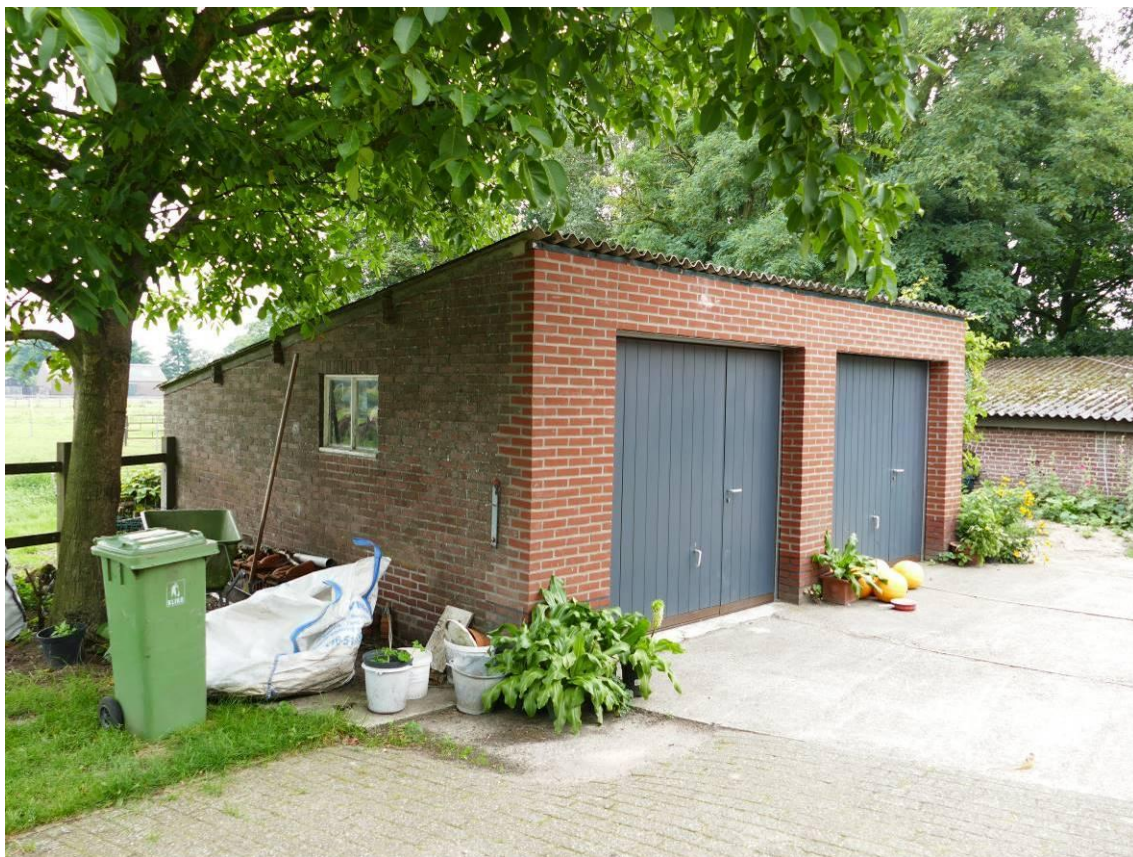
Figuur 6 – De oude varkensschuur, links de uitbreiding, de paardenstal.

Van de bijgebouwen (Figuur 7) dateert waarschijnlijk alleen de eerst genoemde oude varkensschuur waar later de paardenstal is aangebouwd, uit de bouwtijd van de boerderij (Figuur 6). Dit bijgebouw staat aan de noordkant van het hoofdgebouw, aan de ingang van het erf. Bij de bouw van de boerderij stond het vlak naast het woongedeelte. Toen de weg aan de voorzijde van de boerderij kwam te vervallen, is de huidige ingang gecreëerd via de Stevensstraat. Teneinde op het erf te kunnen komen, is het bijgebouw aan de boerderijzijde ingekort en van een nieuwe zuidoostgevel voorzien.

De dubbele garage was oorspronkelijk een stenen kippenhok van waarschijnlijk uit de jaren vijftig (Figuur 8). Het is opgetrokken in rode steen in halfsteensverband. Het is gedekt met golfplaten. Achter dit gebouw ligt een grote stapel muldenpannen, die waarschijnlijk afkomstig zijn van de oude varkensschuur. Deze heeft thans, evenals de garage, een dak van golfplaten. Iets verder van de boerderij gelegen aan de noordwestzijde ligt de later gebouwde varkensschuur (Figuur 9). Deze dateert waarschijnlijk uit de jaren 60/70. Ze wordt thans gebruikt als hobby- en timmerruimte. Op het golfplaten dak liggen zonnepanelen.

Figuur 7 – Situatieschets van het perceel.

Figuur 8 – Het voormalige kippenhok, nu garage.

Figuur 9 – Voormalige varkensschuur.

De Boerderij in haar historische en landschappelijke context

Het dorp Westerbeek is een ontginningsdorp in de Peel. Het wordt ook wel Den Twist genoemd. Het hoogveen- en moerasgebied waar Westerbeek nu ligt, behoorde in de middeleeuwen tot de gemene gronden van het Cuijklandse Overambt. Rond 1300 kregen de inwoners van Sambeek, Vierlingsbeek en Overloon de gemeenterechten van dit gebied van Jan I van Cuijk. Pas tussen 1836 en 1855 werd het gebied tussen de omliggende gemeenten, Oploo, Sambeek en Vierlingsbeek verdeeld. Omdat Oploo niets kreeg, betwistte deze gemeente de toewijzing van dit stuk Peelgebied aan Sambeek en Vierlingsbeek. Hierdoor kreeg het de naam “Twistgronden”.

In 1858 vestigden zich de eerste pioniers in het grondgebied. In dat jaar werd ook ter plaatse van Stevensstraat 2 een pionierswoning gebouwd. Dit zal waarschijnlijk een eenvoudig boerderijtje van het hallenhuistype zijn geweest. De beginnende nederzetting werd toen nog Sambeekse en Vierlingbeekse Twist genoemd. In de volksmond werd dit “D’n Twist”. Tussen 1891 en 1925 vonden de meeste ontginningen plaats en groeide het aantal inwoners. In 1938 werd de naam Westerbeek ingevoerd naar analogie van Sambeek en Vierlingsbeek. Tijdens de ontginningen waren het de meer welvarende boeren die zich in het gebied vestigden. Zij waren in staat gronden aan te kopen, die te ontginnen en van een kapitale boerderij te voorzien. De nieuwe boeren waren dan ook afkomstig uit het gehele land.

De nieuwe boerderijen werden meestal gebouwd conform de traditie van de streek waar de eigenaar vandaan kwam. Zo vindt men in de Peel bijvoorbeeld boerderijen van het Groningse type en van het Friese type. De meeste boerderijen in Westerbeek zijn van het langgeveltype van de streek rondom de Peel. Vanaf het laatste kwart van de negentiende eeuw, als het gebruik van kunstmest algemener wordt, komen er steeds meer langgevelboerderijen in de oude dorpen rondom de Peel. Zij hebben rond 1900 nog vaak een dak van riet of stro en een interieur met een herd en een potstal. De boeren uit de streek die op het ontgonnen land een nieuwe boerderij bouwen, houden vast aan deze boerderijvorm. De nieuwe ontginningsboerderij wordt echter wel moderner en luxer uitgevoerd. Zo hebben ze hoge gevels met hier en daar ornamenten van baksteen. Ze hebben een mansardedak met voor die tijd moderne goed sluitende muldenpannen. In het interieur is een gang aanwezig, een woonkeuken en een grupstal, ook wel “Hollandse stal” genoemd. Samen met het symmetrische woongedeelte en de grote lengte zal het gebouw in die tijd een zekere status hebben gehad. De twee tegenover elkaar liggende boerderijen aan de Stevensstraat zijn dan ook typerend voor deze periode.

Vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw worden boerderijen uit de jaren twintig bij burgers ook populair om als woonboerderij in te richten. Vooral voor burgers die behoefte hebben aan veel ruimte en grond is een ontginningsboerderij een welkom bezit. Veel boerderijen ondergaan vanaf die jaren een transformatie van boerenbedrijf naar burgerbewoning. Bij de boerderij Stevensstraat 2 is deze transformatie al eerder begonnen. Een gedeelte van de stal wordt bij het woonhuis getrokken. Daartoe worden voorzieningen getroffen voor meer lichtinval. Er komt een erker aan de zuidgevel ter plaatse van de voorstal (Figuur 10). De vormgeving van deze erker probeert men zo goed mogelijk passend te maken bij de stijl van de boerderij. Teneinde de bovenverdieping beter bewoonbaar te maken, krijgt het dak een aantal

dakkapellen (Figuur 11). Het interieur van het woongedeelte krijgt een andere indeling. De voordeur verhuist naar de noordgevel en krijgt hier een halletje, waartoe de lage aanbouw aan die zijde verlengd wordt. De pittoreske geut met buitendeur en aangekoppeld raam komt hierdoor te vervallen. De drie vertrekken tegen de zuidgevel worden samengevoegd en aangepast aan de moderne wooneisen en het eigentijdse comfort.

Figuur 10 – Faciliteiten voor meer lichtinval: een erker...

Figuur 11 - ... dakramen en een dakkapel.

In de jaren tachtig van de vorige eeuw zijn het vooral de boerderijen van vóór 1900 waaraan men een cultuurhistorische waarde toekent. Voor deze gebouwen is het dan ook belangrijk dat het karakter van het gebouw behouden blijft. Zij zijn bij een verbouwing doorgaans strikt onderworpen aan een bepaalde regelgeving. Bij boerderijen van na 1900 is de overheid in die tijd wat soepeler. Boerderijen uit die jaren zijn erg solide en efficiënte bouwwerken die vrijwel nooit bedreigd worden met sloop. Bovendien wordt in die tijd aan gebouwen uit de jaren twintig weinig cultuurhistorische waarde toegekend. Men kan zich bij een verbouwing of herbestemming wat vrijer uitleven. Ze worden vaak verbouwd volgens de mode van de tijd. De jaren zeventig en tachtig zijn een nostalgische periode. Men houdt van balkenplafonds met vloerdelen, wanden van schrootjes en deuren met panelen. Dit alles wordt gesausd in een bruine rustieke houtkleur. De vloeren zijn belegd met keramische plavuizen en de binnenmuren hebben schoon metselwerk. Aan de buitenzijde krijgen vaak alle ramen luiken, ook de stalramen. De uitstraling van een rustieke landelijkheid overheerst.

Tegenwoordig worden ook boerderijen die in de twintigste eeuw gebouwd zijn, bijvoorbeeld ontginningsboerderijen en wederopbouwboerderijen, meer en meer gezien als bijzondere gebouwen met een zekere cultuurhistorische waarde. Ze worden gezien als typische bouwwerken voor een bepaalde streek in een bepaalde periode. Voor Westerbeek is dit vanzelfsprekend de boerderij uit de tijd van de grote ontginningen. Deze boerderijen worden door hun ruime bouwmassa, hun typologie, efficiënte gevelindeling en ligging in een geprogrammeerd landschap algemeen gezien als objecten van bijzondere waarde. Het handhaven van het oorspronkelijk uiterlijk van de boerderijgebouwen wordt dan ook steeds meer deel van het huidige beleid.

Beschrijving van de boerderij

Exterieur

De boerderij heeft een symmetrische kopgevel (oostgevel) die halverwege het woongedeelte aan de noordzijde een uitbouw heeft. Deze uitbouw loopt bij het stalgedeelte en schuurgedeelte door tot aan de eindgevel. De eindgevel is hierdoor asymmetrisch. Op de boerderij staat een schoorsteen. Alle deuren, luiken en kozijnen zijn in een lichtblauwe kleur geverfd en alle ramen in een witte kleur.

Lange voorgevel (zuidgevel)

Figuur 12 – Zuidgevel vanuit het noordwesten.

De lange voorgevel bestaat van links naar rechts achtereenvolgens uit een afdak aan de eindgevel, het schuurgedeelte, stalgedeelte en woongedeelte (Figuur 12, Figuur 13 en Figuur 14). De gevel is opgetrokken met een rood/grijze harde steen in kruisverband. De afdak heeft een rode steen en is gemetseld in halfsteensverband. De gevel heeft over de gehele lengte een trasraam van tien lagen afgezet met een rollaag. Bovenaan eindigt de gevel met een bloktand, afgedekt met een strekkenlaag en daar boven een uitspringende koppenlaag. Onder het mansardedak bevindt zich een halfronde zinken goot. In het trasraam bevinden zich op regelmatige afstand ventilatiesleuven in de vorm van drie verticaal geplaatste stenen. Ter

hoogte van de verdiepingvloer bevindt zich een aantal staafankers in de gevel. In het mansardedeel van het dak liggen vier 2-ruits gietijzeren dakramen.

Figuur 13 – Zuidgevel vanuit het zuidoosten.

Figuur 14 – Zuidgevel bestaand.

Woongedeelte

Figuur 15 – Het woongedeelte van de zuidgevel.

Het oorspronkelijke woongedeelte is symmetrisch met een voordeur en twee woonhuisvensters (Figuur 15). Het woongedeelte is in latere tijd uitgebouwd met de huidige driezijdige erker op de voorstal. De voordeur heeft een bovenlicht van meerkleurig glas met een tweevoudig liggend motief (Figuur 16). De deur heeft een groot glazen 8-ruits paneel. De voordeur ligt iets dieper in de gevel dan de ramen. De flankerende ramen hebben op $\frac{3}{4}$ hoogte een vast kalf met daar boven een klepraam met gekleurd glas waarin hetzelfde motief als bij de voordeur, echter enkelvoudig (Figuur 17). Oorspronkelijk bevond zich in de bovenlichten cr emkleurig gebobbeld matglas. Onder de vaste dorpel is een 9-ruits raam. Het bovenlicht van de voordeur is groter dan dat van de klepramen. Derhalve is het motief van het ornament hier in tweevoud aanwezig. De ramen links en rechts van de voordeur hebben blauwe eigentijds vormgegeven luiken. Zij zijn aan het kozijn bevestigd door middel van gegalvaniseerde plaatduimen. Voordeur en ramen hebben aan de bovenzijde een rechtopstaande strek van anderhalf steens. Aan de onderzijde bevindt zich een lekdorpel van keramische tegels. De voordeur, de ramen met de luiken, de bovenlichten en de erker dateren alle uit de tijd van de verbouwing tot burgerwoonhuis. De erker heeft een schuin oplopend dieldelig dak van muldenpannen (Figuur 10 en Figuur 18). De drie zijden van de erker bestaan uit een zijde met een glazen deur met raam en twee zijden met een 4-ruits raam. Boven de erker, in het mansardedeel van het dak, bevindt zich een liggende 4-delige dakkapel. Eenzelfde dakkapel bevindt zich boven de voordeur. Tussen de twee dakkapellen ligt een gietijzeren 2-ruits dakraam. Ook de dakkapellen zullen dateren uit de tijd van bovengenoemde verbouwing.

Figuur 16 – Bovenlicht van de voordeur.

Figuur 17 – Raam van het woongedeelte.

Bedrijfsgebouwe

Links van de erker bevindt zich een bouwspoor van een voormalige dubbele deur (Figuur 18). Dit moeten de mestdeuren zijn geweest en dat duidt meestal op de aanwezigheid van een potstal. De deurpartij is dichtgezet toen het gebouw nog een boerenbedrijf was. Een ingemetselde duim zit nog in de muur. In het dichtgezette deel bevindt zich een getoogd betonnen 6-ruits stalraam met boven een rollaag en beneden een ventilatiegleuf (Figuur 19). Eenzelfde raam ligt links er van in de gevel. Weer links is een loopdeur met een raam in de bovenste helft. Deze schijnt later te zijn aangebracht (Figuur 20).

Figuur 18 – Links van de erker is het bouwspoor van de mestdeuren te zien.

Figuur 19 – Het stalraam in het dichtgezette gedeelte in de gevel.

Figuur 20 – Loopdeur in de voorgevel.

Links van deze laatste deur begint het schuurgedeelte met de grote deeldeuren (Figuur 21). Het zijn schuifdeuren die beide op een ijzeren rail naar links rollen. In beide deuren zit een getoogd raam dat een houten kopie is van de twee betonnen stalramen. Boven de deuren ligt een betonnen latei. Links van de deuren is een stukje blinde muur. Hier zal de tasruimte zijn geweest. In de hoek links is een getoogde deur, die bestaat uit een boven- en onderdeur met links er van een betonnen stalraam dat gelijk is aan de andere, echter zonder ventilatiegleuf (Figuur 22). Het raam heeft een gemetselde stenen lekdorpel van stenen op zijn plat. De ruimte achter de deur en raam is de paardenstal. De zuidgevel van de afhang sluit naadloos aan de zuidgevel van de boerderij, inclusief het trasraam. In dit stukje gevel zit eveneens een deur met

Figuur 21 – De grote deeldeuren.

Figuur 22 – Het westelijk deel van de zuidgevel.

boven- en onderpartij en met links een raam zoals in de paardenstal. Alle loopdeuren en ramen hebben aan de bovenzijde een rollaag. De deur naar de paardenstal heeft boven de gebogen rollaag nog een getoogde streklaag.

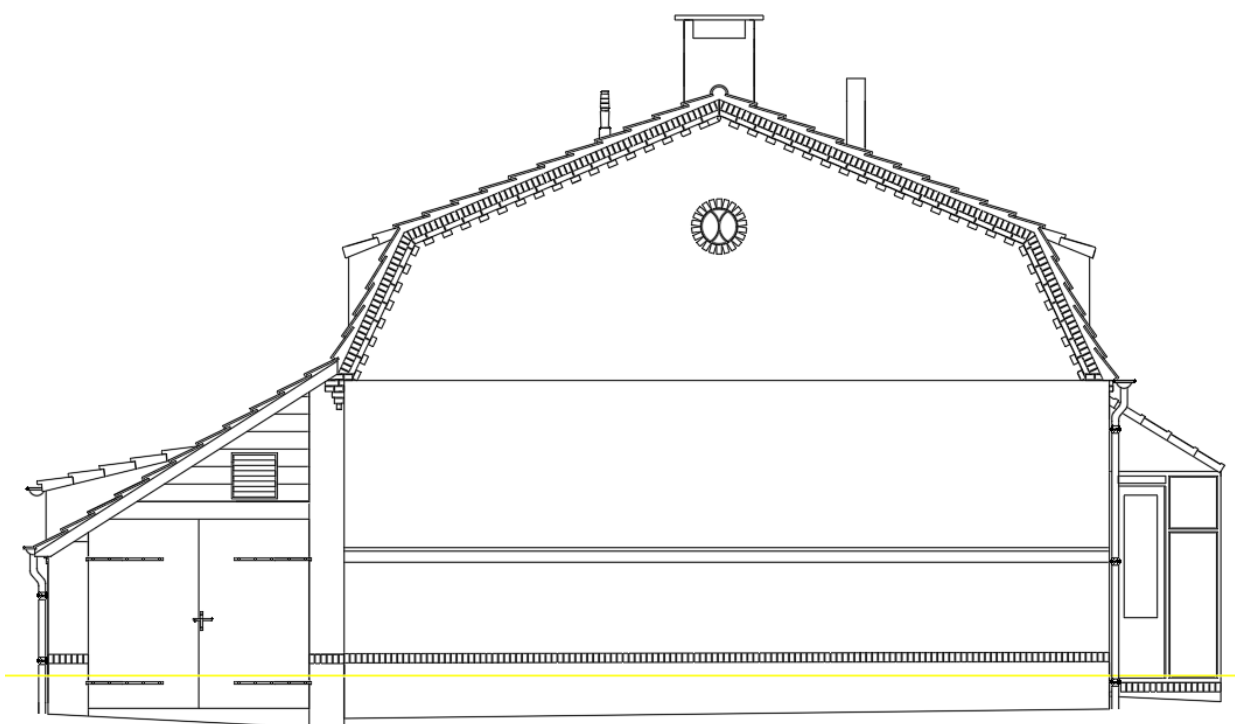
Eindgevel (westgevel)

Figuur 23 – De eindgevel.

Figuur 24 – Zicht op de eindgevel vanuit het noorden.

Figuur 25 – Eindgevel bestaand.

Aan de eindgevel is een stenen afhang gemaakt (Figuur 23 en Figuur 25). Deze bestrijkt de gehele breedte van de schuur minus het aan de noordgevel aangebouwde gedeelte. In dit laatste deel zit een dubbele deur met daarboven een hellende top van gepotdekselde planken (Figuur 24). De westzijde van de afhang is een blinde muur. Boven de afhang is de bijna blinde gevel van de schuur. Er is slechts in het midden boven een rond stalen raampje met een sierlijk motief. Het ronde raampje heeft het karakter heeft van een oeil-de-boeuf (Figuur 26). Het heeft

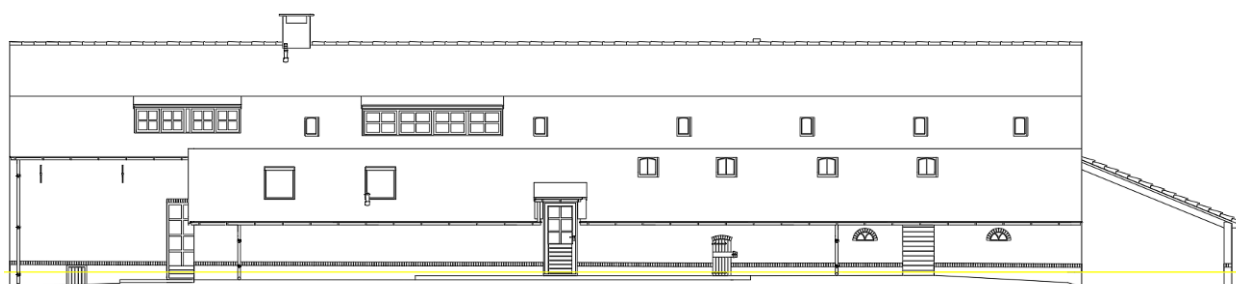
Figuur 26 – Het ronde raampje in de eindgevel.

Figuur 27 – De geornamenteerde gevelbeëindiging. Linksonder is de console te zien.

rondom een rollaag. De eindgevel heeft een geornamenteerde gevelbeëindiging die gelijk is aan die van de voorgevel. Het gemetselde ornament van de lijst volgt de loop van het mansardedak en eindigt aan weerszijden in een sierlijk gemetselde op een punt uitlopende console (Figuur 27). Boven de rollaag van de gemetselde lijst zijn de pannen afgesmeerd met cement. Het dak heeft geen kantpannen.

Achtergevel (noordgevel)

Figuur 28 – Achtergevel bestaand.

Deze gevel is een stuk lager dan de voorgevel (Figuur 28). Het lage deel bevindt zich tot ongeveer de helft van het woongedeelte. In de jaren tachtig is het woongedeelte van de uitbouw vergroot in oostwaartse richting. Van de afhang bij de eindgevel is de noordzijde geheel open. Het lessenaarsdak heeft bij deze beëindiging een rij kantpannen.

Het dak van de boerderij vertoont aan de noordzijde tweemaal een knik, eenmaal bij het mansardedeel en eenmaal bij de flauwe helling van de aanbouw. In het mansardedeel liggen vanouds in totaal zes dakramen. In het dak van de aanbouw bevindt zich een viertal oude dakramen in het bedrijfsdeel en een tweetal nieuwe in het woongedeelte. De oude dakramen zijn 2-ruits en de nieuwe zijn Velux dakvensters. Onder het dak is een halfronde zinken goot.

Bedrijfsgebouwe

Het schuurgedeelte heeft in de noordgevel een loopdeur met links en rechts een half maantje (Figuur 29). In het stalgedeelte bevindt zich een varkensdeurtje (Figuur 30). Deze heeft de

Figuur 29 – Bedrijfsgedeelte van de noordgevel.

Figuur 30 – Het varkensdeurtje in de noordgevel.

Figuur 31 – De deur naar de voorstal.

typische sluiting van een buiten de deur stekende middenklamp, die in een kram valt waarin een taps toelopende pen valt. Het stalgedeelte heeft alleen toetreding van daglicht door middel van de dakramen.

Het gedeelte van de voorstal is bij de verbouwing tot woonboerderij geheel bij de woonruimte getrokken. Hier bevindt zich een eigentijdse toegangsdeur met 6-ruits glaspaneel, die vanwege haar hoogte het dakvlak doorbreekt (Figuur 31). Links hiervan is een achttal meters blinde muur. In dit gedeelte is een bouwspoor waarneembaar van een dichtgezet raam of deur (Figuur 32).

Figuur 32 – Een dichtgezet deel in de noordgevel.

Figuur 33 – De schoorsteen, op de oorspronkelijke scheiding tussen woon- en bedrijfsdeelte.

Figuur 34 – Het woongedeelte van de noordgevel.

Woongedeelte

In het met de voorstal vergrote woongedeelte bevinden zich in het dak twee dakkapellen (Figuur 11), die identiek zijn aan die van de voorgevel. In het aangebouwde deel bevinden zich de reeds genoemde grote Velux dakvensters. Op de oorspronkelijke scheiding van woon- en bedrijfsdeel staat op het dak een schoorsteen (Figuur 33). Toen het aanbouwgedeelte nog niet in oostwaartse richting verlengd was, had de keuken in het hoge geveldeel een groot raam, dat bestond uit twee gekoppelde 6-ruits ramen. Na de verlenging kwam dit raam voor de helft in het interieur te liggen en is toen verwijderd. Ter plaatse van de overgebleven raamhelft is het huidige 8-ruits raam in de plaats gekomen (Figuur 34). Het geveldeel links van dit raam tot aan de kopgevel is blind.

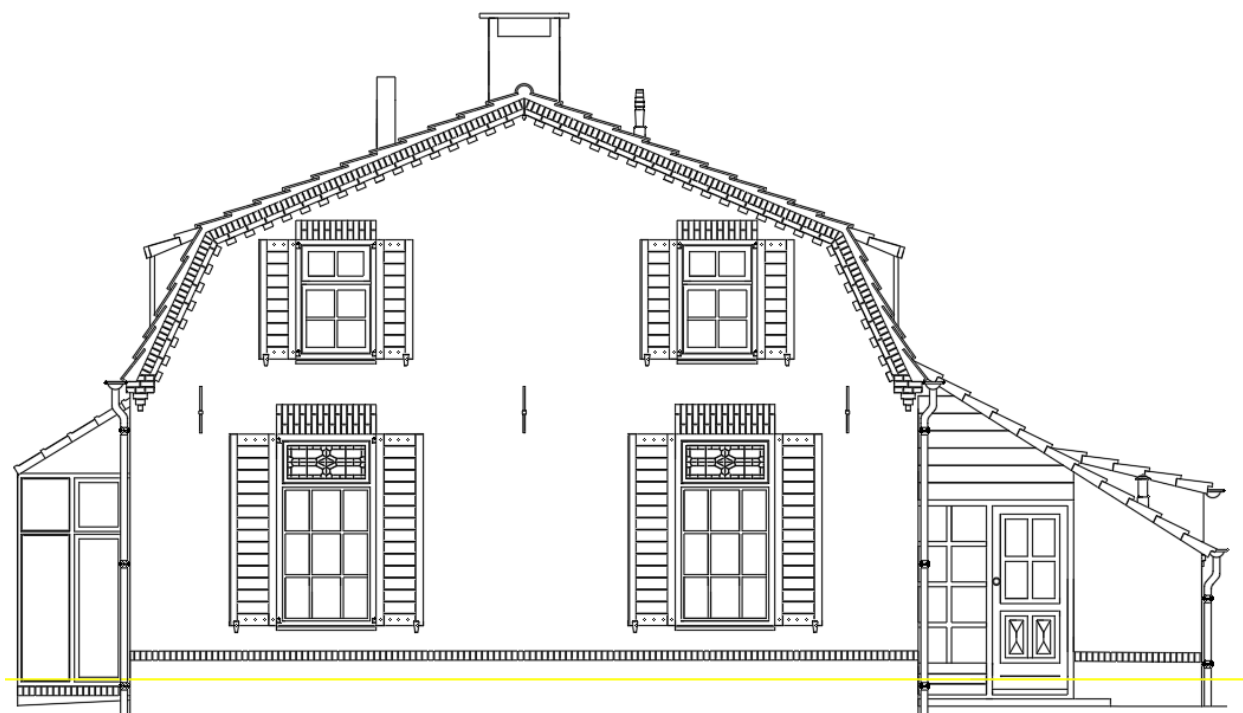
Kopgevel van boerderij en aanbouw (oostgevel)

De kopgevel is geheel symmetrisch van opbouw (Figuur 35 en Figuur 36). Beneden zijn twee woonhuisramen met luiken en op de verdieping twee kleinere zolderramen met eveneens luiken. De afmetingen van de beneden- en bovenramen zijn in gelijke verhouding. De woonhuisramen zijn identiek aan die van de zuidgevel, inclusief de luiken, de strek en de lekdorpel. De zolderramen hebben op 2/3 hoogte een vast kalf met boven een 2-ruits klepraam en beneden een 4-ruits draairaam. De zolderramen hebben geen ornamenten. Ze hebben aan de bovenzijde een steense staande strek van afwissend een hele steen en een kop. In de gevel bevinden zich op zolderhoogte drie staafankers. De gevellijst is identiek aan die van de eindgevel. Er zijn geen kantpannen, de gevel wordt onder de pannen afgesloten met een afgesmeerde en vervolgens wit gesausde lijst.

In de oostgevel van de aanbouw is geheel links aan het keukenraam eenzelfde raam vastgekoppeld, op een wijze dat ze samen een hoek vormen (Figuur 34). Dit laatste raam heeft weer een vaste verbinding met de voordeur. De voordeur heeft boven een 4-ruits raam en onder twee panelen. De driehoek boven raam en deur is dichtgemaakt met horizontaal aangebrachte planken, zoals bij de eindgevel boven de dubbele deur. Het lessenaarsdak van de aanbouw heeft een beëindiging met kantpannen.

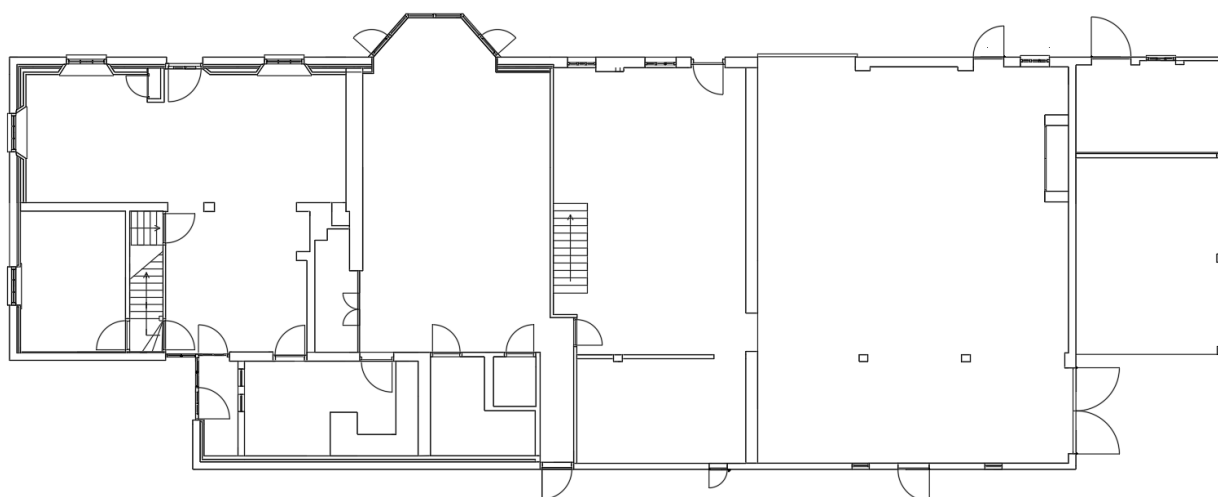
Figuur 35 – De kopgevel.

Figuur 36 – Kopgevel bestaand.

Interieur

Bij Stevensstraat 2 is met name het interieur (Figuur 37) van het woongedeelte het meest ingrijpend veranderd. Alleen de kelder en de opkamer zijn nagenoeg onveranderd gebleven. De verbouwing is typisch voor de jaren tachtig, de nostalgische tijd met bruine balkenplafonds, bruine binnendeuren en schoon metselwerk. Van het bedrijfsgedeelte is de stalruimte ingrijpend gewijzigd.

Figuur 37 – Plattegrond van de begane grond.

Woongedeelte

Oorspronkelijk was er een gang met aan beide zijden een kamer. Deze vertrekken zijn thans samengevoegd tot één grote ruimte (Figuur 38). De kamer heeft een balkenplafond met dunne

zolderdelen in een bruine houtkleur. De balken lopen van de voorgevel naar de oude tussenmuur, die evenwijdig aan de voorgevel loopt. Het plafond is later aangebracht en ligt waarschijnlijk onder het originele plafond. De tussenmuur is de scheiding tussen de genoemde samengevoegde vertrekken en de voormalige woonkeuken met kelder en opkamer. Deze muur is thans opgetrokken in schoon metselwerk met een tweetal grote korfbogen die de grote voorkamer verbindt met een tweede kamer. Deze kamer heeft een nostalgische schouw en een balkenplafond zoals de grote voorkamer. Dit vertrek is de voormalige woonkeuken. Deze heeft een nostalgische schouw uit de tijd van de verbouwing (Figuur 39). Hier zal ook de oorspronkelijke schouw van de keuken hebben gestaan. Deze zal in die tijd ondiep zijn geweest en er zal een fornuis in hebben gestaan. De huidige keuken grenst aan dit vertrek en bevindt zich aan de noordzijde ervan in de aanbouw (Figuur 40). De lichtinval vindt plaats door middel van een groot dakvenster (Velux). In het verlengde deel van de aanbouw is een klein halletje voor de entree. In de tussenmuur van halletje en keuken bevinden zich twee halve maantjes. De opkamer en kelder liggen in de hoek van oostgevel en noordgevel. Ze hebben ieder een eigen ingang in de voormalige woonkeuken (Figuur 41). De kelder heeft een betonnen plafond

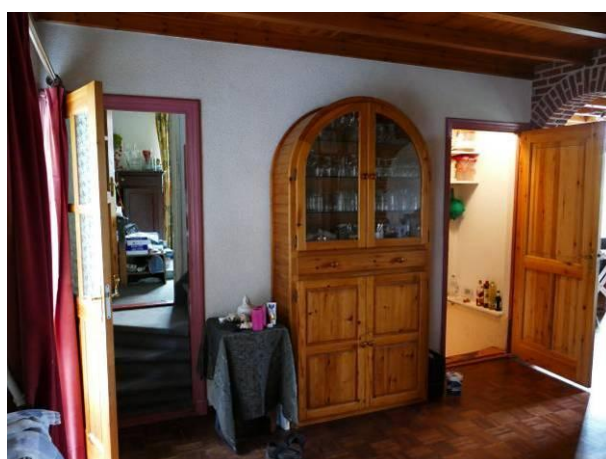
Figuur 38 – De grote voorkamer met zicht op de korfbogen.

Figuur 39 – Zicht op de voormalige woonkeuken.

Figuur 40 – Rechts de deur naar het halletje, links naar de huidige keuken. Beide vertrekken bevinden zich in de aanbouw.

Figuur 41 – De trappen naar de kelder en opkamer.

Figuur 42 – De kelder.

Figuur 43 – De opkamer.

en een getralied raam in de noordgevel (Figuur 42). Het opkamerraam ligt met de onderzijde gelijk met de vloer van de opkamer (Figuur 43). Dit zal zo zijn gedaan omwille van de symmetrie in de kopgevel. De trap naar de opkamer komt uit op een klein plateautje met de deur naar de opkamer en de trap naar boven.

Het toegevoegde woongedeelte in de stal bestaat uit een grote ruimte met een erker op het zuiden (Figuur 44). Het is ingericht geweest als biljartkamer. In de erker bevindt zich een buitendeur. Tegen de noordgevel van dit grote vertrek is een afgescheiden ruimte voor badkamer en toilet (Figuur 45). Links hiervan is een gangetje dat naar de buitendeur in de noordgevel leidt.

Figuur 44 – Het toegevoegde woongedeelte in de stal. Zicht richting erker.

Figuur 45 – Zicht op de deuren naar de badkamer en toilet.

Op de bovenverdieping bevindt zich een aantal slaapvertrekken met gestucte plafonds en een afwerking met eigentijdse en nostalgische materialen. De kap heeft hier één juk dat zich in het midden van de zolderruimte bevindt.

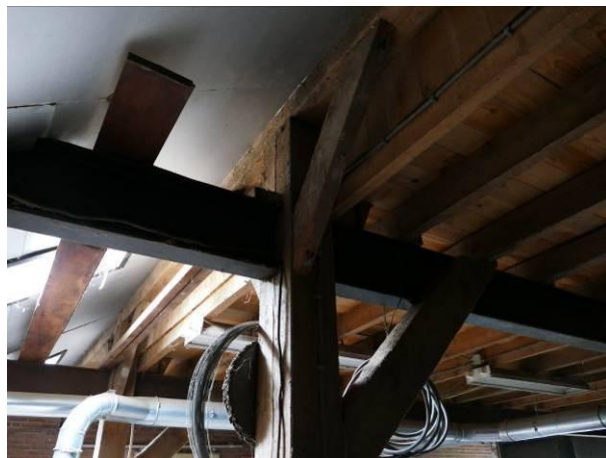
Bedrijfsgedeelte

Een muur van gasbetonblokken scheidt het huidige woon- en bedrijfsgedeelte (Figuur 46). In het bedrijfsgedeelte is de draagconstructie van de zolder duidelijk waar te nemen. In de

biljartzaal is deze gedeeltelijk ingebouwd in de muur van de badkamer. Het bedrijfsdeel heeft een draagconstructie van stalen H-balken die van de voorgevel naar de achtergevel lopen.

Figuur 46 – De muur en deur tussen huidige woon- en bedrijfsdeelte.

Figuur 47 – De gebintconstructie bij de achtergevel. De schoor en de twee windverbanden zijn te zien.

Doordat de achtergevel erg laag is, kunnen ze niet in deze gevel opgelegd worden. Er is hierin voorzien door aan deze zijde een gebintconstructie te maken van grenen stijlen met schoren en bovenaan een gebintplaat met windverbanden (Figuur 47). In de voorgevel liggen de stalen balken in de muur, die daartoe aan de binnenzijde telkens een gemetselde penant heeft (Figuur 48).

Figuur 48 – Een gemetselde penant ten behoeve van de stalen balk.

Figuur 49 – Het varkensdeurtje in de stal.

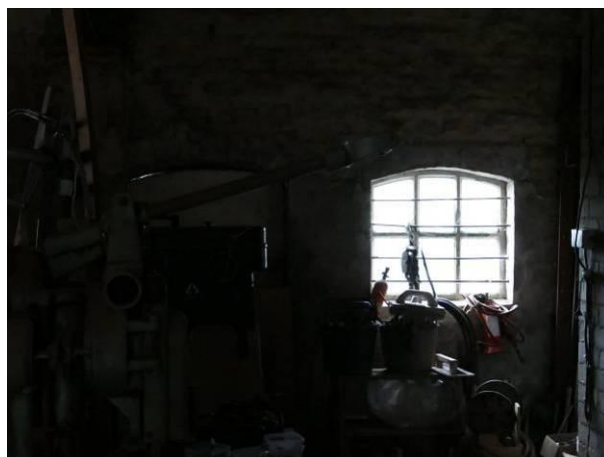
In het bedrijfsgedeelte staan in totaal vier gebintstijlen, twee in de (voormalige) stal en twee in de schuur. Bij de stijlen wordt de traditionele constructietechniek toegepast. Elke stijl staat op een poer en heeft een schoor en twee windverbanden. De ijzeren balk loopt op ingenieuze wijze door de grenen stijl tot aan de gording van het lage dak. De gording wordt ondersteund door de H-balk. In het staldeel zijn de schoren weggelaten om een adequate looproute te verkrijgen. Hier is aan de muurzijde (noordzijde) een schoor aangebracht met het doel om de doorgelopen H-balk, die de gording opvangt, te ondersteunen. De H-balk is met een ijzeren bout en moer aan de stijl bevestigd. De schoren en windveren zijn met draadnagels aan de stijl genageld. Op de ijzeren H-balken steunen de kromme stijlen van de jukken van de kapconstructie.

De stal heeft in de zuidgevel twee stalramen en een loopdeur met glas. Aan de noordzijde is een voormalig varkenshok met varkensdeurtje (Figuur 49). De lichtinval vindt hier plaats door het dakraam. Voor de wand tussen stal en biljarkamer is de trap naar de zolder van het bedrijfsgedeelte. De scheidingsmuur met de schuur is nog origineel. De stal is in gebruik als opslag annex werkruimte.

In de schuur staan twee gebinten, waarvan een op de grens van deel en tasruimte. De deel heeft de breedte van de grote deeldeuren (Figuur 50). Het tweede gebint bevindt zich op de plaats waar de tasruimte eindigt. Hier ligt aan de ene kant de paardenstal en aan de noordkant de ruimte achter de dubbele deur van de eindgevel. De paardenstal is later verplaatst naar de afhang aan de eindgevel. De tweedelige deur en de horizontale tralies voor het raam herinneren nog aan de oude situatie (Figuur 51). De schuur is nu een open ruimte. Ze is door middel van een dubbele deur verbonden met de paardenstal in de afhang. In de noordgevel heeft de schuur twee halve maantjes en een loopdeur en in het dak twee dakramen.

Figuur 50 – Zicht op de voormalige deel vanuit de tasruimte.

Figuur 51 – Het getraliede raam in de paardenstal.

De gehele zoldering bestaat uit nieuw aangebrachte vurenhouten ribben, die op de ijzeren balken liggen, met daarop smalle vloerdelen. In de schuur liggen de H-balken hoger dan in de stal.

Kapconstructie

Figuur 52 – Twee jukken in het bedrijfsgedeelte.

De kap van de boerderij steunt op de vier gebinten en de tussengevels van woonhuis, stal en schuur. In het woongedeelte steunt het juk van de kap op een (deels verwijderde) binnenmuur. De kap heeft in het bedrijfsgedeelte vier grenen jukken die steunen op de ijzeren liggers (Figuur 52). De vijf jukken van de boerderij hebben de telmerken 1 t/m 5 (Figuur 53). De telmerken zijn aangegeven in gebeitelde strepen op de dekbalk en de stijl van het juk en op de schoor. Aan elk jukbeen is een blokkeel bevestigd dat aan de zuidzijde een verbinding heeft met de muurplaat en aan de noordzijde met de gebintplaat. Boven het juk bevindt zich een flauw hellend driehoeksspan, dat bovenaan de nokbalk draagt en in het midden een gording, welke rust op een klos (Figuur 54). Over beide horizontale balken lopen de sporen. De dekbalk van het juk is een deel van de constructie van de bovenzijde van het mansardedeel. Aan de kopse uiteinden van alle dekbalken is een doorlopende horizontale balk vastgenageld. Voor de onderzijde van het mansardedeel is bij de voorgevel de muurplaat deze doorlopende horizontale balk en bij de achtergevel de gebintplaat. Tussen deze twee over de gehele lengte van de boerderij lopende balken zijn de daksporen van het mansardedeel bevestigd. De spanten, gordingen en sporen zijn van vurenhout. Over de daksporen bevindt zich een aftimmering van eterniet. Hoewel de vloer boven de schuur 0.40 meter hoger ligt dan die van de stal liggen de dekbalken van de jukken alle op gelijke hoogte. Dit heeft tot gevolg dat de doorgang boven het schuurgedeelte een stuk lager is.

Figuur 53 – Telmerken op de jukken.

Figuur 54 – Een spant. Bovenin de nokbalk en links een gording.

Bijgebouwen

Bij de bouw van de boerderij zal er aan de noordzijde, vlak bij het woongedeelte, een bijgebouw zijn opgericht, dat waarschijnlijk meerdere functies zal hebben gehad. Doorgaans had zo'n bijgebouw een gecombineerde functie van bakhuis, washuis, varkensstal en kippenhok. De twee eerste functies waren dan door een muur gescheiden van de twee laatste. Varkens en kippen zullen in aanvang alleen zijn gehouden voor eigen gebruik.

Kippenhok, varkensstal en paardenstal

Dit lange gebouw is duidelijk tweeledig. Het zuidelijke deel heeft een lessenaarsdak van golfplaten (Figuur 55) en het noordelijk deel een asymmetrisch zadeldak met rode muldenpannen (Figuur 56). Het zuidelijk deel is de oude varkensstal uit waarschijnlijk de bouwtijd van de boerderij en het noordelijke deel is de huidige paardenstal. Van de oude varkensstal lijkt de achtergevel (westgevel) en een deel van de oostgevel uit de bouwtijd van de boerderij te dateren. Deze gevels zijn opgetrokken in kruisverband en de drie mestdeurtjes in de westgevel zijn identiek aan die in de noordgevel van de boerderij (Figuur 57). Een deel van

Figuur 55 – Het zuidelijk deel van het lange bijgebouw. De oude varkensstal.

Figuur 56 – Het noordelijk deel van het lange bijgebouw. De huidige paardenstal.

de voorgevel (oostgevel) is opgetrokken in halfsteensverband en met een nieuwere steensoort. In de hele oostgevel zitten bouwsporen van dichtgezette grote ramen van een kippenhok. Later zijn er de huidige 2-ruits betonnen stalramen met ventilatiegleuf ingezet (Figuur 58). Deze gevel met dichtgezette kippenhokramen zet zich voort in het gedeelte van de paardenstal.

Figuur 57 – Een van de mestdeurtjes in de oude varkensstal.

Figuur 58 – Dichtgezette delen in de oostgevel, met de later ingezette stalramen met ventilatiegleuf.

De paardenstal zal oorspronkelijk een tweede kippenhok zijn geweest met tegen de lage achtergevel varkenshokken. In deze gevel bevinden zich de sporen van twee varkensdeurtjes (Figuur 59). Dit tweede kippenhok zal later zijn gebouwd. Het gebouw sluit door middel van een overkapt gedeelte aan bij de oude varkensstal. Aan de zuidmuur van de paardenstal zijn de

Figuur 59 – De paardenstal met in het midden de sporen van twee dichtgezette varkensdeurtjes.

Figuur 60 – Zuidmuur van de paardenstal waarin de vorm van het lessenaarsdak te zien is.

sporen zichtbaar van een muur met de vorm van een lessenaarsdak (Figuur 60). Later, bij de ombouw tot paardenstal, is de westgevel verhoogd en zijn de twee halve maantjes aangebracht. Tegen de eindgevel is een kleine afhang.

De zuidgevel is een nostalgisch geveltje met twee halve maantjes en een deur. De driehoek boven de deur is op dezelfde wijze met planken dichtgezet als bij de westgevel en oostgevel van de boerderij. Waarschijnlijk heeft dit alles zich in dezelfde tijd voltrokken.

Garage

Tegenover het stalgedeelte staat een dubbele garage. Het is een omgebouwd stenen kippenhok met een lessenaarsdak (Figuur 8). Het is in halfsteens verband gemetseld en zal uit de jaren vijftig dateren.

In de noordwest hoek van het erf ligt een varkensschuur uit vermoedelijk de jaren zestig (Figuur 9). Het is een tamelijk lang gebouw met een zadeldak dat is gedekt met golfplaten. Op het dak bevinden zich twee luchtkanalen. In de voorgevel is een hoge dubbele deur aangebracht naast een 6-ruits betonnen stalraam. Boven de dubbele deur is een uit de muur stekende betonnen latei. In de beide lange zijgevels bevindt zich een vijftal brede liggende 2-ruits ramen. In de linker (west) zijgevel zijn de sporen van een viertal voormalige varkensdeuren zichtbaar.

Waardering

Cultuurhistorische waardenstelling

1. Cultuurhistorische waarden

De boerderij is een uitdrukking van de sociaal-economische ontwikkeling ten tijde van de ontginning van de Peel in het gebied van het huidige Westerbeek. De bouwer van Stevensstraat 2 was een welvarende boer, die afkomstig was uit de streek zelf. Hier was de langgevelboerderij het overheersende boerderijtype. Stevensstraat 2 is gebouwd als een grote moderne langgevelboerderij in een ontginningsgebied.

2. Architectuur- en historische waarden

Het exterieur van de boerderij heeft elementen die ontleend zijn aan de burgerwoonhuizen, zoals de mansardekap, de ornamentiek in de gevels en het toepassen van symmetrie. Ook is de opzet van het interieur met een gang, twee woonkamers en een woonkeuken conform de indeling bij burgerhuizen.

3. Situationele en ensemblewaarden

Boerderij Stevensstraat 2 vormt samen met de er tegenover liggende boerderij een aantrekkelijk ensemble van twee ontginningsboerderijen. De situationele context van Stevensstraat 2 met de oorspronkelijke zandweg is sedert de ruilverkaveling niet meer zichtbaar.

4. Gaafheid en herkenbaarheid

Van het exterieur zijn de kopgevel en grote delen van het bedrijfsgedeelte gaaf bewaard gebleven. De erker in de voorgevel, het verlengde deel van de aanbouw in de noordgevel en de dakkapellen in het dak doen afbreuk aan de gaafheid. De herkenbaarheid als welvarende langgevelboerderij is echter geheel behouden gebleven.

5. Zeldzaamheid

De boerderij is als gebouw niet zeldzaam. Als ontginningsboerderij komt dit type langgevelboerderij veelvuldig voor in de Peel.

Bouwhistorische waardenstelling

Boerderij Stevensstraat 2 is in 1924 gebouwd als langgevelboerderij. Het langgeveltype sluit aan bij een ontwikkeling die de boerderij in grote delen van Brabant sedert het midden van de 19e eeuw heeft doorgemaakt. In die ontwikkeling neemt de boerenwoning steeds meer elementen over van het burgerhuis. De bouwstijl, de indeling van het woongedeelte en de materialisatie van gevels en interieur zijn gelijkwaardig aan die van een woonhuis van de gegoede burger.

Waarderingstekening

Als basis voor de waarderingstekening is gebruik gemaakt van plattegronden, aangezichten en doorsneetekeningen gemaakt door Elke van den Hoogen en Tom Janssen.

De verkenning heeft geleid tot onderstaande bouwhistorische waardenstelling. Hiervoor zijn drie categorieën gehanteerd conform de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek (2009)

Categorie 1

De blauw gekleurde lijnen zijn de gevels, wanden en andere delen die van **hoge monumentwaarde** zijn. In principe dienen deze zo veel mogelijk ongewijzigd behouden en herkenbaar te blijven.

Categorie 2

De groen gekleurde lijnen zijn van **positieve monumentwaarde**. Hier zijn beperkt wijzigingen uitvoerbaar mits de gevels, wanden en delen goed herkenbaar blijven.

Categorie 3

De geel gekleurde lijnen geven de **indifferente monumentwaarde** aan. Deze onderdelen mogen gewijzigd c.q. geamoveerd worden.

Exterieur

Categorie 1

- De gehele bouwmassa van boerderij en afhang
- De kopgevel van boerderij (oostgevel)
- De voorgevel (zuidgevel) m.u.v. de erker en de loopdeur in stalruimte
- De blinde eindgevel (westgevel) met oeil-de-boeuf
- De achtergevel (noordgevel) m.u.v. hoge loopdeur en verlengde gedeelte bij entree
- Alle oude dakramen

Categorie 2

- Alle luiken
- De kozijnen en ramen van het voorhuis
- De voordeur in zuidgevel
- Deur stalruimte in zuidgevel
- Deur naar voormalige stalruimte in noordgevel
- Alle bijgebouwen
- De schoorsteen
- De noordwest gevel van de afhang

Categorie 3

- Erker in zuidgevel
- Dakkapellen
- Raampartij bij entree in hoek oost- en noordgevel
- Keramische raamdorpelstenen van de ramen in het voorhuis

Interieur

Categorie 1

- Kelder en opkamer
- Tussenmuur stal en schuur
- Gebintconstructie
- Kapconstructie

Categorie 2

- De schouw in voormalige keuken

Categorie 3

- Gehele interieur woongedeelte m.u.v. kelder/opkamer en plaats schouw
- Interieur zolderverdieping m.u.v. kapconstructie
- Interieur stalgedeelte

Conclusie

Boerderij Stevensstraat 2 heeft in de ontstaansgeschiedenis van Westerbeek een hoge cultuurhistorische waarde. Deze waarde moet dan vooral gezien worden in samenhang met de ontginningsgeschiedenis van het Peelgebied. Het is een specifieke boerderij uit de ontginningsperiode van de jaren twintig van de vorige eeuw.

Advies

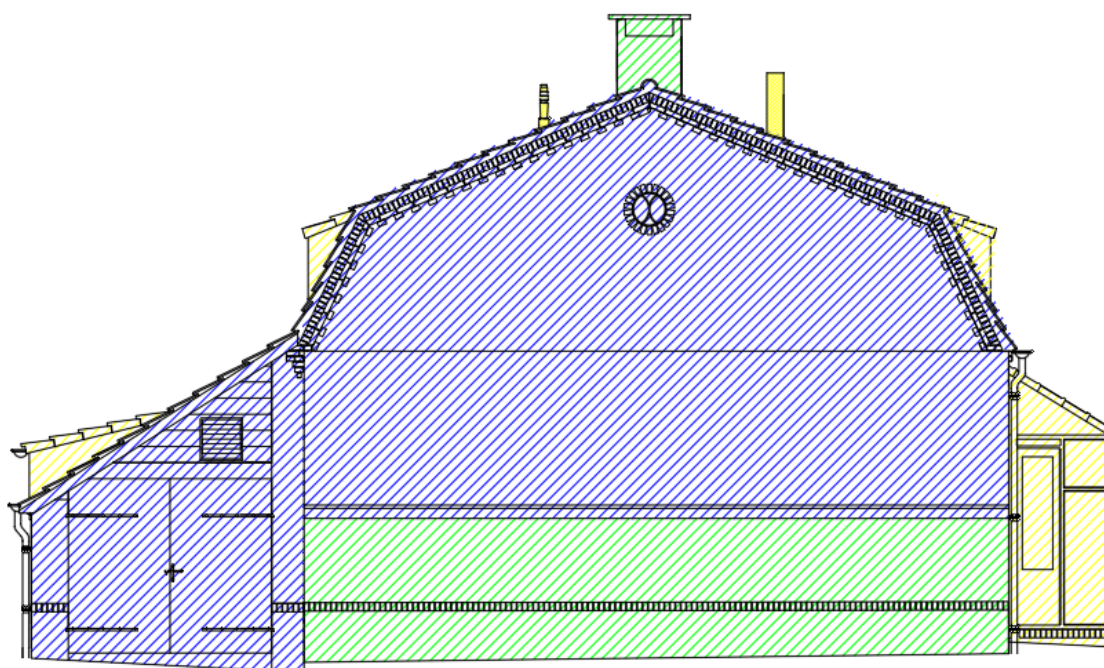
Bij een splitsing van boerderij Stevensstraat 2 in twee woningen is het belangrijk dat het uiterlijk van de boerderij zo min mogelijk wordt aangetast. De verdeling in woongedeelte en bedrijfs gedeelte is essentieel voor het uiterlijk van een boerderij en moet derhalve altijd herkenbaar blijven. Voor lichttoetreding kan men dan ook bij voorkeur zo veel mogelijk gebruik maken van reeds bestaande gevelopeningen. Eventueel kan ook gebruik worden gemaakt van een in de loop van de tijd verdwenen gevelopening, bijvoorbeeld de voormalige mestdeuren. Een en ander dient natuurlijk te geschieden in samenhang met de in de huidige tijd ontstane situatie. Te veel inbreuken in de gevel kan het karakter aantasten.

De aanwezigheid van dakkapellen bij het bedrijfs gedeelte van de boerderij kan erg storend zijn. Toch kan in het mansardedeel van de kap lichtinval gecreëerd worden door het aanbrengen van enkele opvallende glaspuien. Het verdient de voorkeur om de fraaie eindgevel gesloten te houden. Indien hier echter toch wijzingen noodzakelijk zijn om tegemoet te komen aan wensen met betrekking tot het wooncomfort, dan dient de oplossing gezocht te worden in opvallende gevelopeningen die qua uiterlijk contrasteren met de bouwstijl van het gebouw. Ons voorstel is dan om smalle verticale gevelopeningen te maken, waarvan het glas geplaatst is in diepliggende, smalle en donkergekleurde kozijnen zonder roedeverdeling.

Teneinde voldoende loophoogte te verkrijgen op de zolder van het schuurdeel kan men ter plaatse het beste de vloer verlagen. De ribben komen dan niet op de ijzeren balken te liggen maar er tussen.

Het verdient overweging om de hinderlijke veranderingen uit de tijd van de transitie naar woonboerderij meer in overeenstemming te brengen met het authentieke boerderijkarakter. We denken dan aan de hoge deur naar de stal in de noordgevel, het karakter van de huidige entree en de erker in de zuidgevel van het stalgedeelte.

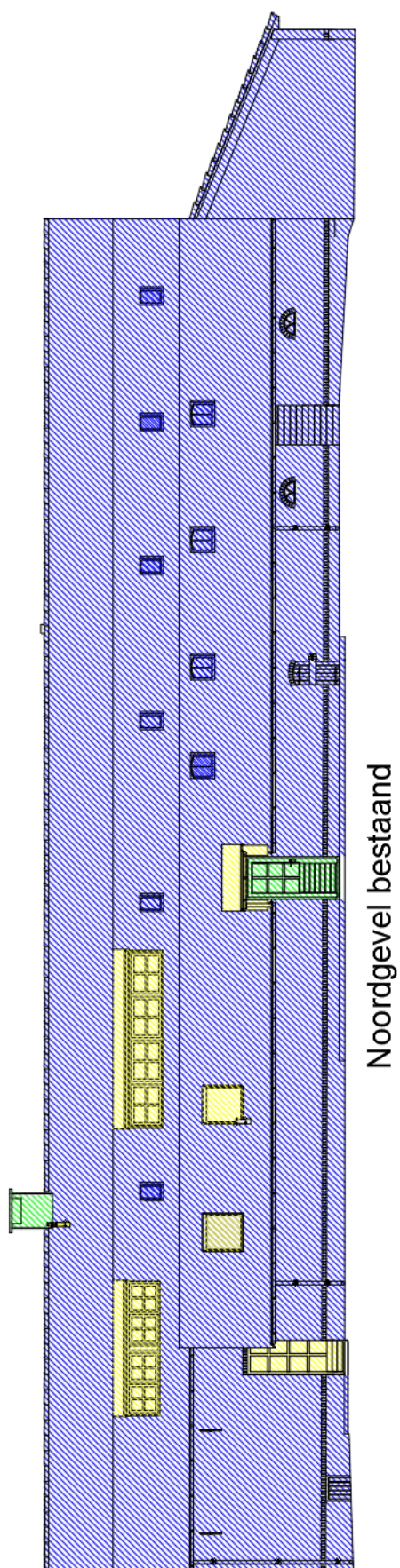

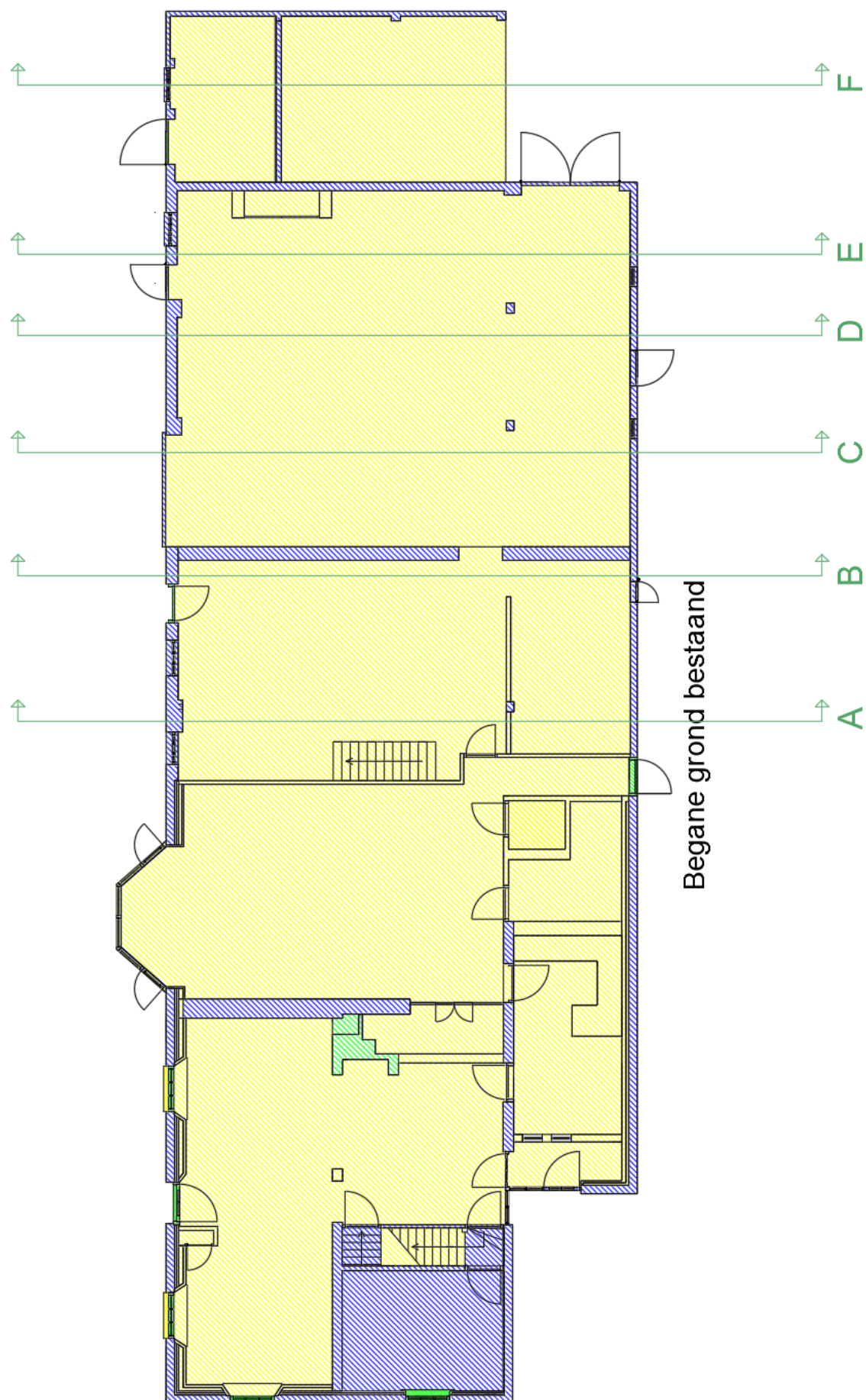

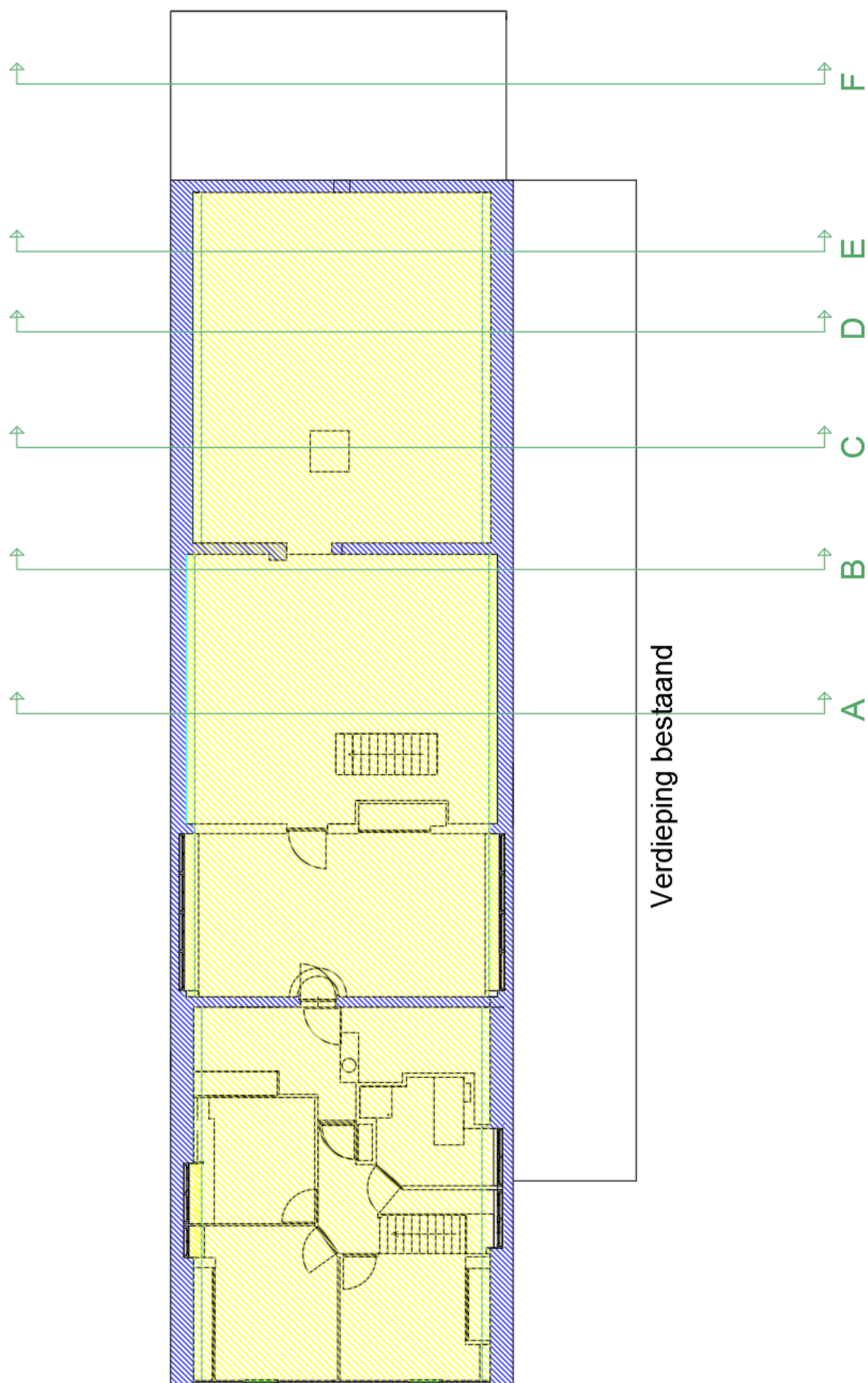
Westgevel bestaand

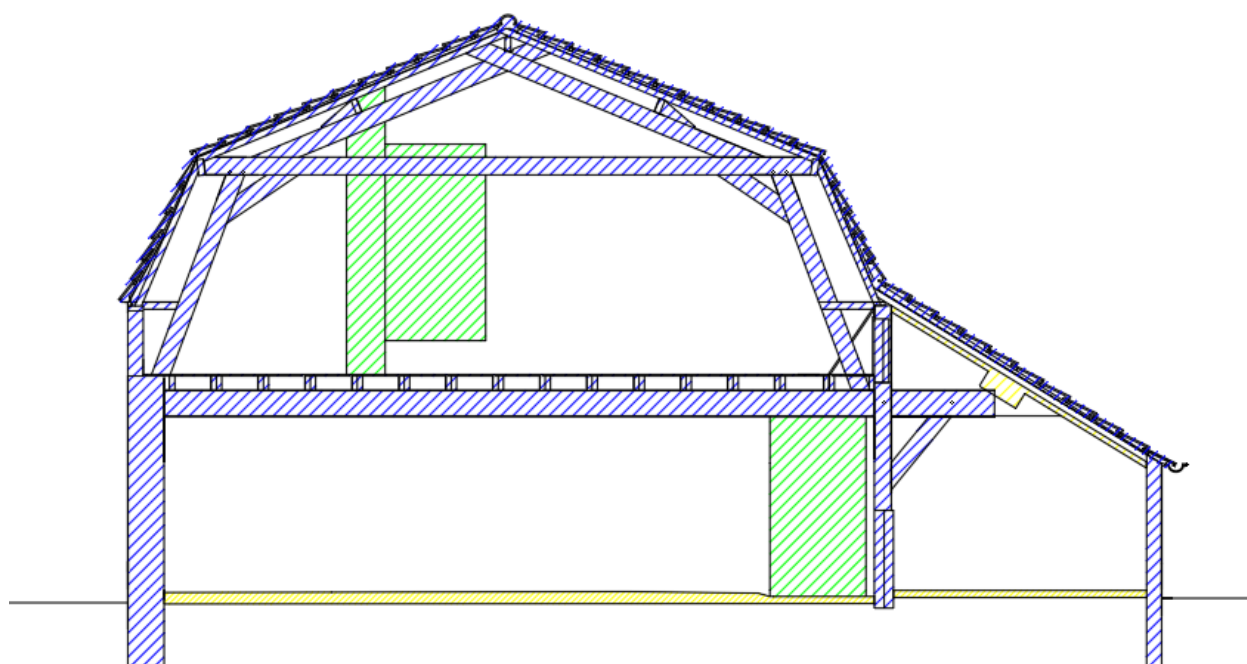

Oostgevel bestaand

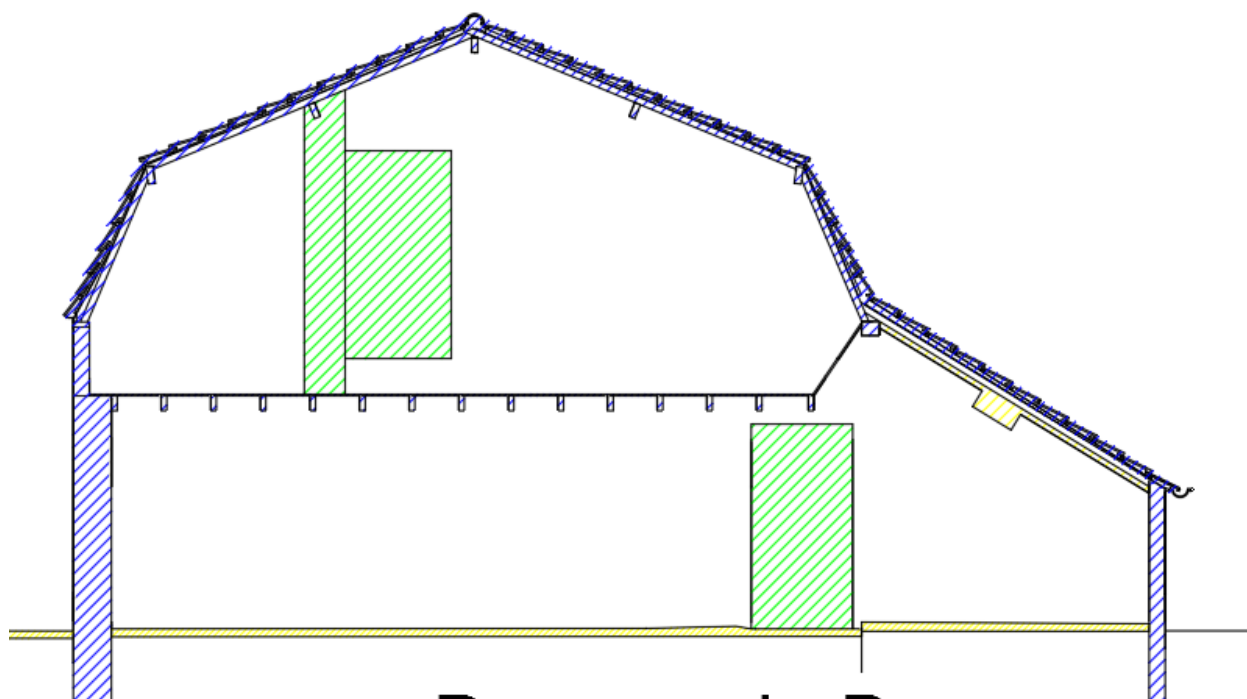

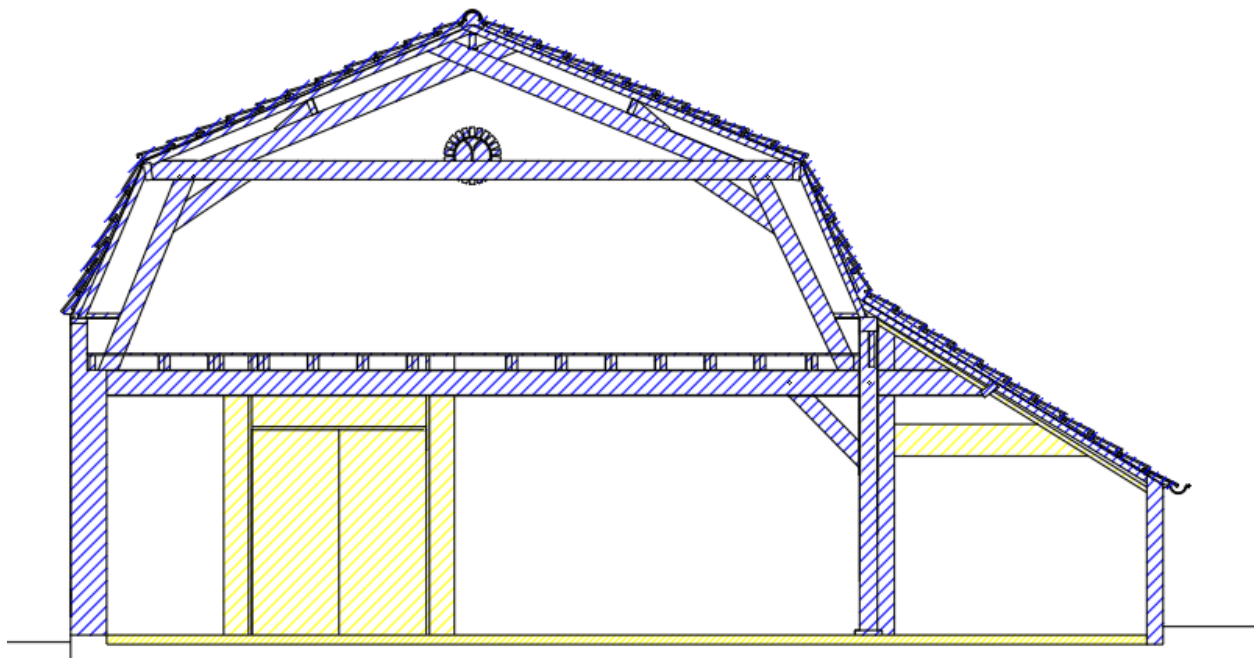

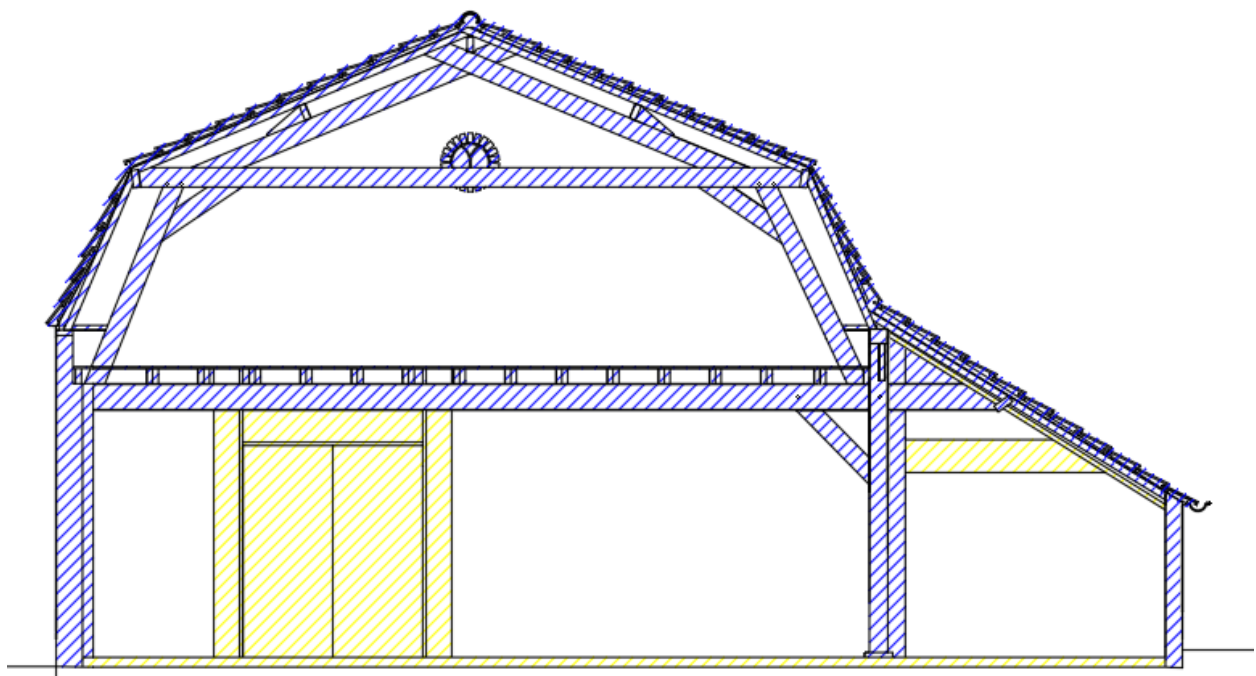
Doorsnede A

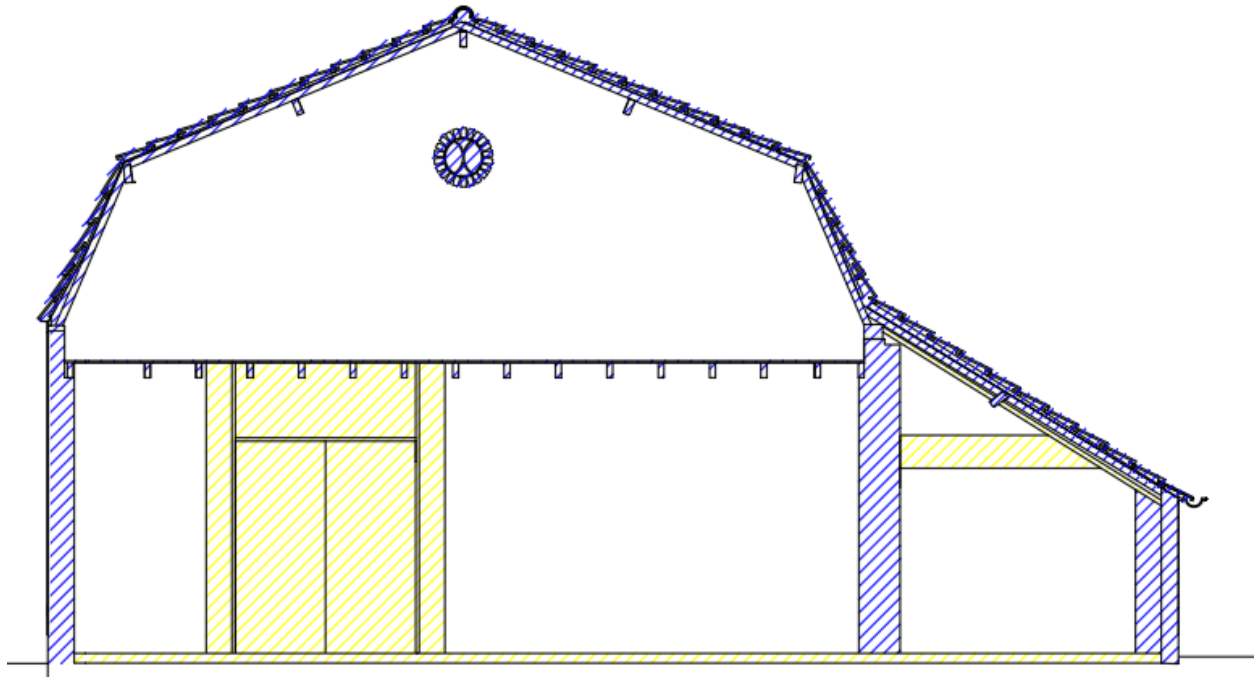
Doorsnede B

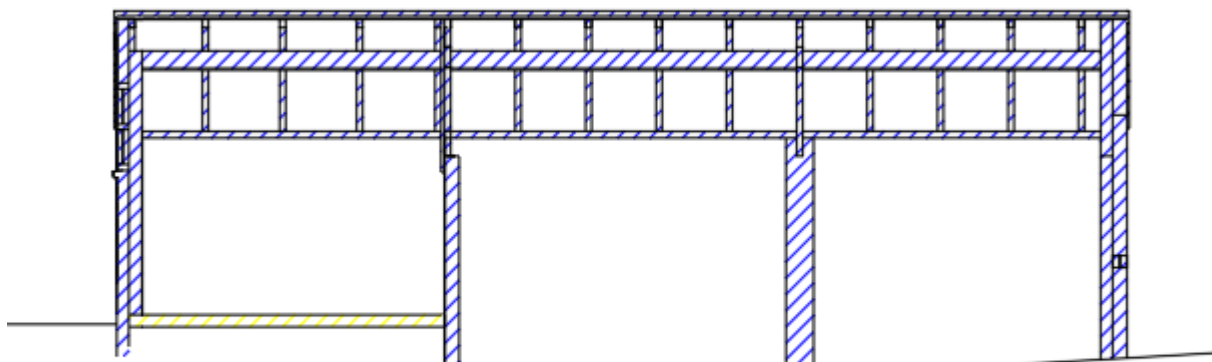
Doorsnede C

Doorsnede D

Doorsnede E

Doorsnede F

SCHAMP
Bouwkundig advies
Advies ruraal erfgoed

Jan Berendweg 2

5764 PK De Rips

T 0493 - 380355

M 06 - 57579908

E info@schamp-bouwkundigadvies.nl

I www.schamp-bouwkundigadvies.nl

Op werkzaamheden van Schamp Bouwkundig Advies is DNR 2011 van toepassing

Bouwhistorische verkenning met waardestelling en aanbeveling Stevensstraat 2 Westerbeek 14-11-2017